

ראש בראש עם ארדואן: האיום הטורקי על ישראל מחייב היערכות

written by אלי קלוטשטיין | 23.07.2025

המזרח התיכון הוא אחד האזורים המועדים בעולם למהפכות גדולות, שינויים ותמורות. זכורות כאן למשל מהפכות האביב הערבי, ובשנתיים האחרונות ראינו כיצד ישראל ספגה מהלומה כואבת ומשפילה, אך תוך זמן לא רב היא הצליחה לתעל אותה כדי להביא את עצמה לשנות את המציאות האזורית. לא צריך גם להתאמץ כדי לזכור כיצד סוריה עברה תמורה מוחלטת תוך שבועיים בדצמבר שעבר.

טורקיה, למשל, היא דוגמה נוספת למדינה שעברה טלטלות רבות בשני העשורים האחרונים. בתום שנים שבהן התבצר באנקרה שלטון חילוני, שהצבא אכף אותו בקפידה ואף דאג להדיח מנהיגים שניסו לנגוס בבסיס כוחו, עברה מדינת הענק מהפכה. תחת שלטונו של רג'פ טאיפ ארדואן, כראש ממשלה וכנשיא, היא השלימה מעבר ממדינה מערבית טיפוסית לחברה בעלת אופי דתי-מוסלמי ורודני, שמנהיגה רודף את מתנגדיו.

התמורה באופי של הממשל הטורקי פגעה גם בקשרים עם ירושלים, אף שאנקרה הייתה הבירה המוסלמית הראשונה שהכירה רשמית בישראל. אם בעבר פרחו היחסים הדיפלומטיים, הכלכליים והצבאיים בין שתי המדינות, כולל בתחילת תקופת שלטונו של ארדואן, כיום חל בהם צינון עמוק ורמת הקשר נקשרה בעיקר לסוגיה הפלסטינית. בכל פעם שמתחולל משבר בין ישראל לפלסטינים, מתרחשת במקביל גם פגיעה ביחסים עם אנקרה. רק בתקופות רגיעה ניתן לשקם את היחסים מחדש.

הנקודה הקריטית שאפשר להצביע עליה כשפל ביחסים הייתה סביב משט המרמרה לרצועת עזה ב-2010, ומשם לרוב חלו ירידות. למרות ניסיונות להגיע לרגיעה ואפילו נרמול של היחסים עם ארדואן בשנים האחרונות, פתיחת המלחמה בעזה הביאה אותם שוב לשפל היסטורי – כולל איומים מפורשים של הנשיא הטורקי בדבר שימוש בכוח צבאי נגד ישראל, הטלת אמברגו סחורות ועוד.

לכאורה, חלק גדול מהשינויים ביחסים עם טורקיה נובעים ממנהיגה הוותיק והאיבה שהוא אישית רוחש לישראל או לראשיה. אך אם יש למישהו תוכניות לבדוק אם המצב ישתנה כאשר מחליפו יעלה לשלטון, לא בטוח שיש עדיין על מה לבנות. על אף גילו המבוגר ושמעות על כך שהוא חולה, ולמרות מחאות ענק במדינה אחרי מעצר ראש האופוזיציה באמצע השנה, נראה שארדואן מתכוון להמשיך בשלטון כמה שרק יוכל. הוא זכה בניצחון גדול באחרונה בזירה הפנימית אחרי שהצליח להכניע את המתחרת הכורדית ולאלץ אותה להניח את נשקה, ובאחרונה אף הקים צוות לבחון אפשרות של כתיבת חוקה חדשה, שאולי תאפשר לו להאריך את כהונתו

מעבר למה שמותר לו כיום.

מכל מקום, מאז תחילת השנה עודדו האמריקנים כמה ניסיונות לתווך שוב בין הצדדים, בסיוע של אזרבייג'ן, במיוחד על רקע העובדה שישראל וטורקיה הן שתיים מהמעצמות האזוריות ובמידת מה הן חולקות אויב משותף ² איראן. אף שהאזרים נכנסו כאן לעובי הקורה, שכן יש להם קשרים עם ירושלים ואנקרה כאחד, נראה שלפחות בינתיים לא הצליח האיחוי של הקרע.

בהיעדר דטנט, נותרנו בעיקר עם מתח, התנצחויות מילוליות, איומים ונתק. בירושלים עוקבים בדאגה אחרי המהלכים הטורקיים באזור, בשל החשש כי העוינות הגלויה תהפוך די מהר ליריבות של ממש.

ניתן לסמן אולי כמה איומים עיקריים בימים אלה מצד טורקיה, למרות שגם קיימים איומים משניים נוספים. כך למשל, החרם שהטיל ארדואן עלינו כמה חודשים לתוך מלחמת חרבות ברזל, אחרי שנים שהיחסים הכלכליים בין המדינות הוחרגו מהמתיחות, התברר כמשמעותי פחות מהצפוי, ובפועל פעילות הסחר לא נעצרה לחלוטין. לצד זאת, טורקיה ממשיכה להוסיף לנסות להרחיב את השפעתה בירושלים, כולל באתרים בעלי אופי דתי מוסלמי, אך אל מול איומים אחרים מדובר בחשש במדרג נמוך יותר. טורקיה אף מגדילה את דריסת הרגל שלה באפריקה, מהלך בעל פוטנציאל מדאיג לישראל, אך יש לו חשיבות פחותה לעומת איומים אחרים. לפיכך, נבחן כעת חמישה איומים משמעותיים יותר, שבירושלים חייבת לקחת ברצינות.

תסבוכת בסוריה

"ישראל היא מדינת טרור", הסביר בשבוע שעבר נשיא טורקיה ארדואן, "שמנצלת את הדרוזים כתירוץ כדי להרחיב את הפרחחות שלה לסוריה השכנה". אנקרה לא תאפשר לפגוע בשלמותה הטריטוריאלית והחברתית של סוריה, הוא הוסיף.

העובדה שארדואן הרהיב עוז לאיים על ישראל בגין פעולותיה במדינה שאינה חלק מטורקיה היא דוגמה לסבך האינטרסים שנוצר כאן באזור מאז שבן חסותו, הנשיא הסורי החדש אחמד א-שרע, הצליח להתגבר על כוחות הביטחון של משטר אסד ולכבוש את דמשק במהלך מהיר מאין כמוהו. אנקרה העניקה להיאת תחריר א-שאם, ארגונו של א-שרע, את כל הסיוע הלוגיסטי והצבאי שאפשר לו להשתלט על המדינה, ומאז בוחנת את האפשרויות השונות שנוצרו שם עקב כך. בין היתר ביקש הצבא הטורקי להקים בסיסים במדינה השכנה, להציב מערכות הגנה אווירית וגם לסייע באימון הכוחות הסוריים. הנוכחות הצבאית שם מקרבת מאוד את החיילים הטורקים לישראל, ויוצרת אפשרות גבוהה יותר של חיכוך ³ בטעות או במכוון.

ארדואן לא חסך בהצהרות ואיומים נגד ישראל. הוא התריע בה וקרא לה לסגת מסוריה, טען שהיא מנסה "לפוצץ את המהפכה" והבהיר שבעיניו התקיפות שהיא מבצעת "בלתי מתקבלות על הדעת". מסרים ברוח דומה הועברו גם לארה"ב, בניסיון שזו תרסן את ישראל. אבל למרות החיכוכים הללו, וההדגשה שניסיון לפגוע בשלמות סוריה יגרור תגובה טורקית, נעשו גם ניסיונות

להסדיר את המצב במדינה, כולל הקמה של "קו חם" בין המדינות שנועד להפחית מתיחויות [2] בדומה למה שנעשה בעבר עם הרוסים בסוריה.

אלא שגם ביסוס נוכחות טורקית בתוך סוריה הוא בפני עצמו עניין בעייתי. מכיוון שאנקרה אינה משתפת פעולה עם ישראל, הצבה של מערכות הגנה אוויריות שלה במדינה יכולה לפגוע בחופש הפעולה הנחוץ לצה"ל לצורך תקיפות באיראן, למשל. כמו כן, כל עוד ישראל רואה כאינטרס שלה הגנה על הדרוזים בדרום סוריה, הנוכחות הטורקית שם יכולה להביא להתלקחות בין הצדדים.

ובכל זאת, למרות פוטנציאל הסכנה, האפשרות של קרב ישיר לא רצויה לשתי המדינות. הן מעוניינות להימנע מהתנגשות בסוריה מכמה טעמים: קודם כול, כדי לא להעמיד את עצמן במבוכה מול ארה"ב, שהיא ידידה של שתיהן. שנית, משום שמדובר בבעיה מורכבת מבחינה משפטית וצבאית. ברור שלצה"ל יש יכולות לפגוע באמצעים או כוחות טורקיים במדינה, מה שעשוי להביך את אנקרה וכמובן לפגוע באינטרסים שלה. מצד שני ישראל לא רוצה להגיע למצב שבו היא תוקפת חברה בנאט"ו, שיכולה להפעיל את הסעיף הרלוונטי באמנת הברית ולהזעיק את חברותיה להגן עליה. שלישית, קשה להאמין ששתי המדינות מעוניינות להוסיף חזית נוספת לשלל האתגרים שעומדים בפניהן, שתיאלץ אותן להשקיע בה משאבים, תשומת לב ועוד.

זהו אולי גם הרקע לכך שבימים האחרונים, לפי הדיווחים, החלו להתחדש השיחות בין ישראל לסוריה על אפשרות של נורמליזציה או הסכם להפסקת המלחמה בחסות אמריקנית וטורקית. זהו אינטרס משותף של הטורקים ושל ישראל להגיע להבנות סביב הנעשה בסוריה, והם ינקטו לשם כך מאמצים ענפים.

התגוששות מדינית

לפני מלחמת חרבות ברזל חוו ישראל וטורקיה תקופת של גאות ביחסיהן. ארדואן התקשר לברך את הנשיא יצחק הרצוג עם היבחרו לתפקיד, ובכירים רמי דרג הגיעו לראשונה זה שנים לביקורים הדדיים, בעיקר בתקופת ממשלת בנט-לפיד. אפילו במהלך כהונתו הנוכחית של נתניהו סייעה ישראל לטורקיה בעקבות רעידת האדמה שפקדה את המדינה, וארדואן מיהר להודות על כך לירושלים.

אלא שהטבח ב-7 באוקטובר בעוטף עזה שינה את התמונה לחלוטין. די מהתחלה ארדואן החל לפעול נגד ישראל בזירה הבינלאומית באמצעות גינויים, הצהרות, ועוד. הוא טען שהיא מבצעת פשעי מלחמה, והכריז עליה חרם בתחום הסחר [2] הגם שכאמור הוא לא צלח במיוחד.

לפי שעה, עם זאת, נראה שברמה הרשמית שתי המדינות שומרות על סטטוס-קוו ביחסיהן. על אף טענות של הנשיא הטורקי לניתוק מוחלט ביחסים, בפועל לא חל שנמוך בקשרים הרשמיים. בתחילת המלחמה החזירה ישראל את השגריר מאנקרה על רקע חשש לפגיעה בו, ומאז השגרירות סגורה. מנגד, הטורקים הותירו את השגרירות שלהם בארץ פתוחה, וכבר היו תקופות

בעבר שבהן נמשכו היחסים גם כאשר לא היה שגריר באנקרה.

בחזית המדינית פעל ארדואן גם בכיוונים אחרים: הוא למשל הפגין בפומבי את תמיכתו בחמאס, נפגש עם ראשי ארגון הטרור באנקרה, אירח אותם בארצו אחרי שדווח כי גורשו מקטאר, והצהיר כי הם "לוחמי חופש הנלחמים למען הכבוד המוסלמי". מחקרים קבעו כי אנקרה העניקה לחמאס סיוע לוגיסטי וכלכלי, ושמרה איתו על תיאום גם תוך כדי המלחמה. הדוגמה הברורה ביותר להזדהות עם ארגון הטרור הייתה כאשר ארדואן הורה להוריד לחצי התורן את הדגל בשגרירותו בתל-אביב לאחר חיסולו בטהרן של מנהיג חמאס, אסמאעיל הניה.

אלא שבכך לא תמה העוינות הטורקית: ארדואן הורה על הצטרפותה של אנקרה לתביעה נגד ישראל בבית הדין הבינלאומי לצדק בהאג בטענה לרצח עם שמבצע צה"ל בעזה. בנוסף, הוא מונע מישראל להשתתף בתרגילים צבאיים של נאט"ו, וסירב לאפשר למטוס "כנף ציון" ² אפילו כשהנשיא הרצוג טס בו ³ לעבור במרחב האווירי של ארצו.

למעשה, אפילו המהומות בסוריה בשבוע שעבר בין ישראל לממשל בדמשק סביב התקיפה של הדרוזים נתפסו על ידי כמה מומחים כ"הישג מדיני" של ארדואן. זאת, משום שבשורה התחתונה נוצר מתח בין ישראל לארה"ב, דמשק ככל הנראה התרחקה מעט מהאפשרות שתיכלל בהסכמי אברהם ⁴ והבידוד המדיני של ישראל הפך עמוק עוד יותר.

הקשר עם ארה"ב

באופן פרטני, נקודת החיכוך הגדולה ביותר בזירה המדינית בין ישראל לטורקיה קשורה למדינה שידידותית לשתייהן, ארה"ב. ארדואן וממשלו הימרו על ניצחון של טראמפ בבחירות בארה"ב, והמהלך הזה השתלם להם. שני המנהיגים נהנים מקשר אישי חם ומיחסי עבודה טובים ⁵ שאולי אין שני להם מלבד הקשר שיש לנשיא האמריקני עם רה"מ נתניהו.

לא לחינם הדגיש טראמפ בשיחה עם נתניהו באחרונה כי "יש לו קשר טוב מאוד-מאוד עם טורקיה ועם המנהיג שלה", וביקש מראש הממשלה הישראלי "לעבוד" על הבעיות שלו עם הטורקים. מאז שזכה בבחירות ניהלו טראמפ וארדואן קשר תכוף ושיחות לא מעטות. הנשיא האמריקני הכריז כי מקבילו הטורקי הוא "חבר", ואמר כי הוא רוחש לו כבוד רב.

דווקא בכהונתו הראשונה של טראמפ העיבה עננה שחורה על הקשרים עם ארדואן. למרות הכימיה הטובה בין השניים, נרשמו גם כמה תקריות לא פשוטות. הראשונה, כמובן, הייתה הבעיטה שקיבלה טורקיה החוצה מתוכנית מטוס הקרב המתקדם F-35, עקב העובדה שרכשה מערכת הגנה אווירית רוסית מסוג S-400. הפרשה הזאת העכירה מאוד את הקשרים בין המדינות, וטראמפ אף הטיל עיצומים על אנקרה בעקבותיה.

אבן נגף אחרת הייתה המעורבות הטורקית בסוריה, בדומה למצב כיום. כבר אז לטש המנהיג הטורקי עיניים למדינה השכנה, ובפרט ביקש להיאבק בכורדים שמתגוררים בה. טראמפ שלח לו

אז מכתב והזהיר אותו "לא להיות שוטה או קשוח" בעניין סוריה, ואף איים "להשמיד" ☐ פועל שנראה כחביב במיוחד על הנשיא האמריקני ☐ את הכלכלה הטורקית.

מאז תחילת כהונתו השנייה של טראמפ אין בינתיים זכר לדברים הללו. הנשיא האמריקני וצוותו משמיעים רק מחמאות לארדואן והתנהלותו ☐ ולא מזכירים אפילו ברמז את הדיכוי של האופוזיציה במדינה, למשל, או הפרות זכויות אדם אחרות שמבצע הממשל באנקרה. מבחינת ארדואן זה עניין חשוב: היכולת של טראמפ "לנהל עסקים" מבלי להתחשב ב"זוטות" כגון מצב הדמוקרטיה או זכויות האדם במדינה שמולה הוא עומד היא נקודת זכות גדולה בעיניו.

ביחס לישראל מנסה בינתיים טראמפ להשקיע משאבים בתיווך בין הצדדים, במאמץ להפשיר את היחסים ביניהם. הוא רואה בשתי המדינות חלק מהעתיד האזורי וככל הנראה כמעצמות המובילות במזרח התיכון, ובכל מקרה לא מעוניין לפגוע בידידותו עם אף אחת מהן. אלא שבירושלים צריכים לנקוט משנה זהירות כאן. כל עוד ארדואן מפגין עוינות לישראל (ואין סיבה שזה ישתנה), הוא עלול לנצל את האוזן הקשבת של הנשיא האמריקני כדי להשחיר אותה באוזניו, לצנן את היחסים עימה או לפגוע באינטרסים שלה בארה"ב, בסוריה ובכלל.

המלחמה האנרגטית

טורקיה רואה במרחב המים הים-תיכוניים כלי לקידום השפעתה האזורית, הכלכלית והצבאית. היא אינה מכירה בגבולות הרשמיים של המים הכלכליים שלה, ומתנגדת לכל ניסיון אזורי של שיתוף פעולה בתחום האנרגיה שאינו כולל אותה. היא אפילו מוכנה להשתמש באיומים בדבר הפעלת כוח כדי למנוע ממיזמים כאלה לקרום עור וגידים.

כך למשל, כבר ב-2020 נשבעה טורקיה כי תכשיל את ההסכם שחתמו ישראל, קפריסין ויוון להנחת צינור גז העמוק והארוך בעולם, איסטמד, שיחבר בין ישראל לאירופה. לטענת אנקרה אז, המיזם התעלם מזכויותיה של קפריסין הטורקית ☐ בת חסותה של אנקרה ☐ על משאבי הטבע באי. כחלק מהניסיון לפגוע במיזם הגיעה הממשלה הטורקית להסכם עם לוב, בניגוד להסכמים בינלאומיים, שהגדיר באופן חד-צדדי את הגבולות הימיים שלה על חשבון יוון ומצרים כך שתימנע אפשרות של הנחת צינור כזה.

אבל הטורקים לא הסתפקו בכך: בימים אלה, למשל, עמלות יוון וישראל על השלמת חיבור של כבל חשמל תת-ימי בין ארצנו הקטנה לבין אירופה, והוא עתיד לעבור דרך איי יוון, כרתים ומשם לאיטליה. אלא שטורקיה הביעה את התנגדותה גם למיזם הזה, ולפי שעה נראה שייתכנו עיכובים בהשלמתו. במקביל, טורקיה רואה באור שלילי גם את היוזמה להקמת מסדרון סחר מהודו לישראל בשם IMEC, ומנסה להעמיד חלופות שיכללו אותה בהן. בינתיים, על רקע הסכסוכים שלה עם ישראל והודו לא מדובר באפשרות מעשית, אולם ייתכן שאנקרה תנסה לנקוט צעדים מעשיים להכשיל את המיזם הזה.

הטורקים גם מנסים לקדם תוכניות משלהם להנחת צינור גז מאזור המפרץ, דרך ירדן וסוריה,

ומשם יעבור דרך טורקיה לאירופה. מטרת המיזם היא להתחרות בצינור הישראלי-יווני-קפריסאי, על רקע הצורך הנואש באירופה בגז בעקבות הרצון לנתק את התלות בגז הרוסי סביב המלחמה באוקראינה.

סביר להניח שהטורקים ימשיכו לנסות להתנגד לכל מיזם כלכלי כזה שישראל תבקש לקדם, ויש לקחת זאת בחשבון. ייתכן שכדאי לתכנן מראש דרכים למנוע את המעורבות הטורקית, כולל אפשרויות של לחץ אמריקני, כדי לא "להיתקע" אחרי שהמיזמים כבר יצאו לדרך.

התעצמות צבאית

אחד התחומים המדאיגים יותר בהקשר הטורקי הוא האופן שבו אנקרה עמלה להגביר את כוחה הצבאי, באופן שבהחלט צריך לפקוח עיניים במערכת הביטחון הישראלי. דו"ח נגל אכן קבע כי טורקיה עשויה להפוך לאיום על ישראל, ושיש להמשיך את החשיבה האסטרטגית והמעקב אחר התחום.

צריך להדגיש שלא מדובר בעניין ערטילאי או תיאורטי: במהלך המלחמה איים ארדואן ישירות בפלישה צבאית לישראל, ומאז שהצליח לבסס את השפעתו בסוריה נשמעות כאמור לא מעט הצהרות בדבר פעולה ישירה שעשויה לנקוט אנקרה נגד ישראל. יש גם לזכור שבניגוד לאיראן, לטורקיה יש גישה לתעשייה הצבאית המערבית, בנוסף לזו של סין ורוסיה, והיא נחשבת מעצמה בכמה תחומים ² כמו ייצור כטב"מים. בנוסף, מבין כל חברות נאט"ו אנקרה מתהדרת בצבא השני בגודלו, מיד אחרי ארה"ב, כך שאין לזלזל באיום הזה. גם בדירוגים בינלאומיים היא נחשבת לאחת המובילות בעוצמת הצבא מקרב חברות הברית ובעולם כולו, וצבאה אף קודם לצה"ל.

הנה כמה דוגמאות לאופן שבו משקיעה טורקיה מאמצים ניכרים בשנים האחרונות בהתעצמות צבאית: בזירה הימית בפרט מפנה אנקרה תשומות גדולות להצטיידות. היא החלה לבנות נושאת מטוסים, אמצעי שאין להרבה מדינות בעולם, עמלה על השקת צוללת מתוצרת עצמית, ומייצרת גם ספינות קרב וכלי שיט בלתי מאוישים.

תחום אחר שבולט באחרונה בהקשר הטורקי הוא הטילאות: היא החלה בשנים האחרונות לבצע ניסויים בטילים בליסטיים מתוצרת עצמית, והעלתה על נס את הטיל "טייפון בלוק 4" ³ שהיא חשפה את האבטיפוס שלו רק השבוע. לטענתה, הטיל הזה עתיד להפוך לאחד "המהירים והחשובים בעולם".

בשנה שעברה, לשם ההמחשה, הגיע הייצוא הביטחוני הטורקי לשיא של כל הזמנים, עם מכירות בהיקף של 7.1 מיליארד דולר ב-2024 ⁴ זינוק לעומת 5.5 מיליארד דולר בשנה שקדמה לה. בראש החברות שהצליחו למכור את תוצרתן בחו"ל ניצבת ביקאר, יצרנית הכטב"מ הטורקי הנפוץ, שגרפה 1.8 מיליארד דולר במכירות באותה שנה.

הטורקים גם יודעים להסתכל על המלחמה הנוכחית ולהפיק ממנה לקחים בעניין ההתעצמות הצבאית. מבצע עם כלביא, למשל, עודד את ארדואן להחליט על הגברת הקצב של ייצור הטילים המקומי, בנוסף על עיבוי מערך ההגנה האווירי שלו, שכבר כיום כולל תוכניות להקמת "כיפת ברזל" מייצור עצמי ("כיפת פלדה", שם מקורי למדי).

במקביל, הקשר החם בין הנשיא הטורקי לטראמפ הוביל בעת האחרונה לדיבורים על כך שארה"ב אולי תשלב מחדש את אנקרה בתוכנית ה-F-35, למרות התנגדות אמריקנית פנימית למהלך כזה. בתקשורת אף נחשף שאולי זה יהיה המחיר שתידרש ישראל לשלם בתמורה לצירופה של סוריה להסכמי אברהם. בכל מקרה, הטורקים מנהלים במקביל גם מגעים מתקדמים עם גרמניה ובריטניה על רכישת מטוסי "יורופייטר", שגם הם נחשבים מהטובים בעולם, ומזכר הבנות בעניין נחתם כבר השבוע.

נקל להבין מכל זה מדוע המדיניות הטורקית העוינת, לצד עוצמתה הצבאית הגדולה והאפשרות שזו עוד תתגבר, צריכות למשוך את עיני מקבלי ההחלטות בירושלים. אם אכן האיום הזה יהפוך ממשי, אי אפשר להמעיט מערכו בשום צורה.

צעדים מעשיים למיגור האיום

בשלב זה האיומים הטורקיים כלפי ישראל, בין הצבאיים ובין בתחומים אחרים, נשארים "על הנייר". יתרה מכך, על רקע התיווך האזרי וניסיונותיה של ארה"ב להפשיר את יחסי שתי המדינות, יש גם סימנים שניתן לשאוב מהם אופטימיות ביחס לעתיד. כך למשל, בתחילת החודש, לפני הטבח שביצע משטר א-שרע בדרוזים, הפתיע ארדואן כאשר אמר שהוא תומך במאמצים לקדם נורמליזציה בין ישראל לסוריה. אפילו במהלך המשבר עצמו דווח תחילה כי נעשו ניסיונות לתאם את המהלכים העתידיים בסוריה בין ירושלים לאנקרה.

כל התפתחות ביחסים יש גם לבחון לאור אירועים אזוריים אחרים, ובראשם המלחמה באיראן. הייתה זו הזדמנות ייחודית, אולי, לעיצוב יחסי הגומלין בין ישראל לטורקיה. אנקרה זכתה במלחמה להדגמה מוחשית ליכולות הישראליות ולהבנה שגם היא פגיעה במידת-מה מולן. בנוסף, הטורקים עברו בעבר תקופות של מתיחות מול האיראנים, ולא היו שמחים לראות את טהרן מחזיקה בנשק גרעיני. העובדה שישראל פטרה מהם את האיום הזה בהחלט יכולה להיתפס באור חיובי באנקרה. אגב, זה יכול להסביר את התגובה הרפה של ארדואן להפצצה האמריקנית של מתקני הגרעין באיראן, וזאת עוד בלי לקחת בחשבון את קשריו האישיים עם טראמפ. בה בעת, ארדואן גם חשש מהרחבת העימות והסלמה שלו עד שגם ארצו תיקלע אליו, ולכן היה מבין הגורמים המובילים שניסו לקדם מהלכים דיפלומטיים להפסקת אש.

אך למרות החשש כעת, טורקיה הייתה אולי אחת המדינות שהושפעו הכי הרבה מהמלחמה האזורית בשנתיים האחרונות: המיליציות האיראניות נגסו בהשפעתה והפחתת כוחן טובה לה, החות'ים תקפו לפחות בהזדמנות אחת ספינה בבעלות שלה, והמצור על פתח הים האדום פגע

בכלכלתה. אם איראן הייתה סוגרת את מצרי הורמוז למעבר ספינות נפט, טורקיה הייתה סופגת נזק כלכלי כבד. מנגד, אנקרה הצליחה להרחיב את השפעתה בסוריה ובלבנון בזכות המלחמה והחלשת אסד וחיזבאללה [2] כך שבסיכומו של דבר יש כאן גם צדדים חיוביים מבחינתה.

כמו כן, למרות ההערכות שנשמעות לעיתים כאילו "טורקיה הבאה בתור" אחרי איראן, סביר להניח שמדובר בלא יותר ממשאלות לב. המצב בחזית הטורקית והאיראנית שונה לחלוטין, בעיקר משום שאנקרה אינה מצהירה בגלוי על רצונה להשמיד את ישראל ולא פועלת באופן מעשי לקידום צעדים בולטים לשם כך. היא כמובן אינה אוהדת ישראל ובהחלט עוינת אותה, אך לפחות בינתיים אין להשוות את המצב מולה לזה מול איראן.

בירושלים, מכל מקום, לא יכולים לבנות על סימנים אופטימיים או על תחזיות ורודות. כבר כעת עלינו לנקוט סדרת צעדים כדי למגר את האיום הטורקי בחזיתות השונות, למנוע את האפשרות של התלקחות מלחמה בחזית הזאת [2] ולהצליח לנצח בה, אם אכן תפרוץ ביום מן הימים. הנה כמה המלצות ברוח זו:

- ישראל נדרשת להתחיל לבנות את עצמה מבחינה צבאית להתמודדות עם הצבא הטורקי העוצמתי, או לכל הפחות ליצור הרתעה מולו. עיקר הדגש בהקשר זה צריך להיות על יכולת ימית, הגנה אווירית ונגד טילים, וגם מודיעין. לא מן הנמנע שישראל הקדישה את עיקר משאביה המודיעיניים בשנים האחרונות בזירות קרובות יותר, ויש להקצות גם לטורקיה תשומות ומאמץ.

- שיח מתמשך עם האמריקנים על האיום הטורקי. בכל המגעים עם ממשל טראמפ בדרגים השונים יש להדגיש את הסכנה שארדואן מייצג למדינות המערב וערכיהן, ואת הרטוריקה החריפה שבה הוא משתמש נגד ישראל בפרט. עלינו להעלות על נס את הקשר לחמאס, לאחים המוסלמים ועוד, ולדרוש הפעלת לחץ נגד האינטרסים של חמאס בטורקיה עצמה. כמו כן, יש לעמוד על שימור העליונות האווירית של ישראל מול הטורקים, ככלי שישמש גורם מרתיע מפני התלקחות אזורית. יש בארה"ב גורמים שמטים אוזן לישראל בהקשר זה, כמו הסנטור לינדזי גראהם, שבעבר קידם חקיקה נגד הטורקים, או יושב ראש ועדת יחסי החוץ בסנאט ג'ים ריש, שהצהיר בשבוע שעבר כי יבלוס עסקה למכירת F-35 לאנקרה.

- יש להמשיך להרחיק את ארדואן מהשפעה בירושלים המזרחית, וכן מהמשא ומתן על עיצוב הזירה הפלסטינית בעתיד, ובעזה בפרט. אסור לתת לו להיות חלק מהנעשה בזירה המקומית, שכן הסכנה בכך גדולה מאוד. במקביל, אם יימשך צינון היחסים, ניתן לשקול פעולות שיבהירו לטורקיה את המחיר בהמשך העשייה הלעומתית שלה נגדנו ברמה הדיפלומטית, המסחרית ועוד. כך למשל, אפשר לבחור פעולות נגדה בפורומים בינלאומיים לגיטימיים כמו בית הדין של ארגון ה-OECD, או לבחון הטלת מכס משמעותי על סחורה טורקית בארץ.

- חובה על ישראל להשקיע מאמצים ניכרים בחיזוק הבריתות האזוריות והעולמיות

שעומדות מול הטורקים, כמו למשל השותפות עם יוון וקפריסין, או התוכניות עם הודו להקמת מסדרון IMEC. בהקשר זה יש לתת דגש על האינטרסים המשותפים בין המדינות נגד התוקפנות והתחרות הטורקית, ולבנות מאמץ כולל נגדן.

■ למרות כל המתח, חשוב לא לפסול כל אפשרות של שיח תועלתני מול הטורקים, כמו למשל בעניין סוריה. לא כדאי גם לשלול ניסיונות לפתרון המשבר ולנורמליזציה מחודשת. עם זאת, כל עוד ארדואן ומפלגתו נותרים בשלטון הטורקי ואף מבצרים את כוחם, ישראל נדרשת מצידה לשמור את היחסים על אש קטנה ולהפחית את התלות באנקרה, לפחות עד שיוכח כי פניה לשינוי מהותי של היחס לישראל. בכל מצב אחר, ועל רקע המבוי הסתום שצפוי בזירה הפלסטינית, יש לנקוט מאמצים להפחית את האפשרות להיפגע משבירה נוספת של הכלים בין ישראל לטורקיה.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 23 ביולי, 2025.